

När Japan kom till Värmland. Japonism hos Rackstadkonstnärerna 1880–1920 **17 februari – 3 juni 2018**

Med betoning på ornamentik, natur och vardagsmotiv hade japansk estetik stort inflytande över smak och stil vid förra sekelskiftet. Linjespelet var svepande, oregelbundet och dekorerna fyllda av blommor, drakar och insekter. När Japan år 1854 åter öppnade gränserna för omvärlden fick konst och hantverk en viktig roll att sprida kännedom om landet. Träsnitt och föremål spreds via utställningar och konstitidskrifter, vilket inspirerade samlare, konstnärer och hantverkare. Västvärldens brinnande intresse för japansk estetik vid decennierna kring år 1900 kallas *japonism* och syns inom konst, hantverk och populärkultur. Japan och Sverige slöt ett handelsavtal år 1868 och kontakterna intensifierades under 1890-talet.

Utställningen berättar om de japanska influenserna i det svenska sekelskiftets konstliv, med fokus på Rackstadgruppen. Runt sjön Racken i Värmland arbetade konstnärer och hantverkare gränsöverskridande med olika konstarter och korsade influenser från svensk, europeisk och japansk konst. Målningar, träsnitt, keramik, textil och metallarbeten av konstnärer som Gustaf och Maja Fjæstad, Hilma Persson-Hjelm, Bror Lindh med flera, ställs ut tillsammans med japanska konstföremål. Motivval, perspektiv, tekniker och material vittnar om hur mycket av den svenska nationalromantikens estetik som kommer från Japan.

Utställningen är producerad av Värmlands museum, men visas på Thielska Galleriet i bearbetad version och bidrar till firandet av 150 år av diplomatiska relationer mellan Japan och Sverige under 2018.

Tack för stöd från Märta Christina och Magnus Vahlquists stiftelse samt The Scandinavia-Japan Sasakawa Foundation.

Japonism i Sverige. Konstnärer och samlare

När de första japanska föremålen kom till Europa under 1860-talet var det främst samlare och konstnärer som intresserade sig. De japanska träsnitten fick en särskild roll, och under 1890-talet fördjupades inflytandet inom måleri, bokkonst och konsthantverk.

Ukiyo-e heter de tryckta bladen, vilket betyder "bilder från den flytande världen". Särskilt kända är motiven från nöjesvärlden i staden Edo (Tokyo), men även vardagsbilder och landskap var vanliga. Underliggande finns en buddhistisk melankolisk syn på livets förgänglighet. De främsta konstnärerna var Hiroshige, Hokusai, Kiyonaga och Utamaro.

Japanskt hantverk blev också populära samlarföremål under den här perioden, såsom *netsuke*, miniatyrskulpturer, *inro*, bärbara dosor och *tsuba*, parerplåtar från samurajsvärd. Dekorerna är fyllda av blommor, insekter, drakar och havsmotiv.

De svenska konstnärerna mötte först den japanska bild- och formvärlden i Paris och många tog starka intryck. "...såsom artist är Japan mitt fosterland." skrev Carl Larsson år 1919 och inflytande kan även spåras hos Bruno Liljefors och Julia Beck, bland många

andra. Gustaf och Maja Fjæstad ägde själva japanska träsnitt, liksom konstmecenaten Ernest Thiel.

Vänskap, landskap och kreativitet. Rackstadkonstnärerna

Runt sjön Racken i Värmland uppstod en konstnärskoloni där konst och liv förenades med estetiska och sociala ideal. Skulptören Christian Eriksson var född i Värmland och tillbringade somrarna i trakten kring Arvika tillsammans med hustrun Jeanne Tramcourt. De bjöd in Gustaf och Maja Fjæstad som blev förtjusta och slog sig ner där 1898. Under de följande åren kom konstnären Björn Ahlgrensson med hustrun Elsa samt Fritz Lindström med familj. Andra konstnärer såsom Bror Lindh anslöt sig och mellan 1909 och 1920 var aktiviteten som mest intensiv.

Det var inte ovanligt att konstnärer sökte sig bort från storstäderna vid denna tid, med föreställningar om ett mer autentiskt liv och ett orört landskap. Konstnärerna i Rackstad uttalade aldrig någon kollektiv konstnärlig målsättning. Men de stöttade varandra och ställde ut tillsammans vid ett par tillfällen. Konstverken har också delvis gemensamma drag, såsom landskapsmåleri med dekorativa effekter och interiörer i varma färger. Influenser från den japanska konsten kan anas i asymmetriska kompositioner och betoningen av bildens yta – landskapen tycks ofta sakna djup. Det nordiska och det asiatiska kombineras även i förmågan att uppfatta ett existentiellt djup i naturens former.

Överskridandets konst

Att inte göra skillnad mellan konst och hantverk uppfattades som typiskt för japansk konst, även vardagliga ting skulle ha konstnärlig form. Idéerna kombinerades i Rackstad med ett socialt tänkande om att skapa en vackrare vardag för alla. Maja Fjæstad arbetade med textil, måleri och träsnitt. Gustaf målade i olja parallellt med att han formgav möbler och textilier medan Bror Sahlström växlade mellan smide och skulptur. Andra välkända hantverkare i Rackstadgruppen är konstmederna "Petter på Myra", Koppar-Lisa och Olga Lanner, keramikerna Hilma Persson-Hjelm och Riborg Böving, samt Bröderna Erikssons möbelverkstad och Fjæstads Väveri i Arvika där Amalia och Anna Fjæstad, Gustafs systrar arbetade.

De japanska influenserna syns i det gränsöverskridande sättet att arbeta i olika material men även i formgivningen av bruksföremål med växter, moln, insekter och rinnande glasyr som levande dekorer.

Japansk konst uppfattades som ett banbrytande alternativ till den västerländska traditionella skönhetsuppfattningen. De flesta reste aldrig till Japan och många hade en exotisk och romantisk syn på landet. Men den japanska estetiken inspirerade konstnärer till att utveckla en radikal bilduppfattning och förändrade därigenom den västerländska konstens utveckling i grunden.